

Европейски съд по правата на човека

Крепс срещу Полша

(Kreps v. Poland)

Жалба №34097/96

Решение от 26 юли 2001 г. на IV отделение на Съда

(резюме)*

Чл. 5, т. 3: право на задържания под стража делото му да бъде гледано в разумен срок или да бъде освободен; **чл. 6, т. 1:** право на гледане на делото в разумен срок

Въпросът дали срокът на задържане е разумен не може да се решава абстрактно. Дали е разумно един обвиняем да продължи да бъде задържан, трябва да се преценява при всеки случай, съобразно с неговите особености. Продължаващото задържане може да бъде оправдано само ако са налице конкретни данни за съществуването на действително изискване от обществен интерес, което, въпреки презумпцията за невинност, надделява над правилото за зачитане на личната свобода, закрепено в чл. 5 от Конвенцията.

Задържаните по време на процеса лица имат право на “специално усърдие” от страна на властите. Следователно по дела, по които лицето е задържано до произнасяне по обвинението срещу него, фактът на задържането е сам по себе си фактор, който трябва да бъде отчетен при преценката дали е спазено изискването за решение по същество в разумен срок.

Факти по делото

На 13 януари 1993 г. на жалбоподателя била наложена мярка за неотклонение задържане под стража по обвинения за въоръжен грабеж, кражба с взлом и нападение, причинило телесни повреди. На 13 април 1993 г. във Варшавския окръжен съд бил внесен обвинителен акт срещу него и шестима други съизвършители.

Разглеждането на делото било насрочено за 4, 5 и 6 май 1994 г., но било отложено. За периода между така определената дата на първото съдебно заседание и датата 18 април 1997 г., когато първоинстанционният съд произнесъл присъда, били насрочени общо тридесет и четири съдебни заседания, много от които били отложени заради неявяване на някой от подсъдимите, неявяване на преводач (единият от подсъдимите бил от ливански произход), назначаване на психиатрична експертиза по искане на жалбоподателя, оттегляне на член на съдебния състав от делото, самонараняване по време на съдебно заседание на един от другите подсъдими.

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

Жалбоподателят многократно настоявал да бъде освободен, но всичките му молби били отхвърлени от съда с аргументите, че съществуват добре обосновани подозрения, че той е извършил сериозните престъпни деяния, за които е обвинен, и че чрез задържането му ще се осигури правилното развитие на процеса.

Неколкократно жалбоподателят оспорил безпристрастността на съда, но без успех.

Междувременно, на 31 декември 1996 г. Варшавският окръжен съд поискал от Върховния съд разрешение за удължаване на срока на задържането под стража на жалбоподателя и на другите подсъдими до 30 май 1997 г., т.е. над предвидения в закона срок за подобни случаи. Окръжният съд считал, че те преднамерено са препятствали завършването на процеса в законоустановените срокове и че това дава достатъчно основание за удължаване на задържането под стража. Що се отнася до жалбоподателя, съдът не посочвал точно как поведението му е забавило производството. Върховният съд продължил срока на задържането под стража до 30 април 1997 г..

На 18 април 1997 г. присъдата била произнесена. Жалбоподателят бил осъден на единадесет години лишаване от свобода и глоба в размер на 3000 полски злоти. Той обжалвал присъдата през юли 1997 г., но на 2 декември 1997 г. Варшавският апелативен съд отхвърлил жалбата.

Резюме на решението на Европейския съд

I. Твърдяното нарушение на чл. 5, т. 3 от Конвенцията

35. Жалбоподателят твърди, че задържането му под стража е било прекомерно дълго и е нарушен чл. 5, т. 3 от Конвенцията.

A. Периодът, който трябва да бъде разгледан

36. Не се спори, че задържането под стража е започнало на 13 януари 1993 г., когато е била наложена мярката, и (от гледна точка на чл. 5, т. 3 от Конвенцията) е завършило на 18 април 1997 г. с произнасянето на присъдата на първоинстанционния съд. Предварителното задържане на жалбоподателя е продължило около 4 години и 3 месеца. Но декларацията, с която Полша е признала правото на индивидуална жалба, е влязла в сила на 1 май 1993 г. и следователно периодът на задържане на жалбоподателя преди тази дата е извън юрисдикцията на Съда *ratione temporis*. Поради това релевантният по чл. 5, т. 3 период се равнява на четири години без дванадесет дни. “Въпреки това, определяйки дали продължаващото задържане на жалбоподателя от 1 май 1993 г. нататък е оправдано, Съдът ще има предвид факта, че към тази дата жалбоподателят вече е бил задържан за около три месеца (вж. решението от 8 юни 1995 г. по делото *Ягчи и Саргин с/у Турция*¹, А.319-А, стр.18, §49 и решението по делото *Яблонски с/у Полша*² от 21 декември 2000 г., № 334982/96, §66).”

¹ *Yagci and Sargin v. Turkey*

² *Jablonski v. Poland*

Б. Разумен характер на срока на задържането

37. Според жалбоподателя срокът на задържането му е бил прекомерно дълъг, като властите не са изложили надлежни основания за продължаване на мярката през цялото това време. Задържането под стража в неговия случай всъщност било равнозначно на изтърпяване на наказание лишаване от свобода. Двете основания, на които всеки път било отказвано освобождаването му (сериозният характер на престъпленията, в които е обвинен, и необходимостта да се осигури правилно провеждане на процеса), не били достатъчни, за да обосноват задържане, надвишаващо четири години. Съгласно трайно установената практика на Съда задържането на обвинените в някои категории престъпления можело да бъде оправдано, за да се предотвратят смущения на обществения ред, но то щяло да има “релевантно и достатъчно” основание само ако се базира на факти, които са в състояние да покажат, че освобождаването на обвиняемия действително ще има такъв ефект. Полските съдилища въобще не обмислили възможността да наложат друга мярка за неотклонение, за да осигурят развитието на процеса, като например гаранция или освобождаване под полицейски надзор, нито пък обяснили защо и как освобождаването на жалбоподателя ще попречи на надлежното развитие на процеса.

38. Жалбоподателят поддържа, че съдилищата не са положили “специално усърдие” при разглеждането на неговото дело и в резултат на това то значително се е проточило. Той посочва два големи периода, в които Варшавският окръжен съд е бездействал: първото “затишие” започнало след 13 април 1993 г. и продължило до 8 ноември 1994 г., когато се провело първото заседание по същество, а второто, което също надвишавало една година, било между май 1995 г. и ноември 1996 г., като и в двата периода нямало съдебни заседания.

Произтеклото забавяне на процеса в продължение на три години жалбоподателят счита за прекомерно и следователно несъвместимо с разпоредбата на чл. 5, т. 3, гарантираща правото на “гледане на делото в разумен срок или на освобождаване преди гледането на делото в съда”.

39-40. Правителството оспорва всички твърдения на жалбоподателя. Обосновава полагането на необходимата грижа с насрочването на тридесет и четири заседания по делото, много от които се провалили по вина на подсъдимите. Самият жалбоподател допринесъл в голяма степен за това със своите искания за отлагане на делото по здравословни причини и за прегледи от психиатър, както и с многократните оспорвания на безпристрастността на съда.

Правителството подчертава факта, че е съществувало добре обосновано подозрение, че жалбоподателят е извършил три тежки престъпления, за които наказанието може да бъде от пет години лишаване от свобода до смърт. Задържането му под стража било необходимо и за да се осигури правилното развитие на процеса, особено като се има предвид, че той препятствал хода му.

41. “Съдът припомня, че въпросът дали срокът на задържане е разумен не може да се решава абстрактно. Дали е разумно един обвиняем да продължи да бъде задържан, трябва да се преценява при всеки случай, съобразно с неговите особености. Продължаващото задържане може да бъде оправдано в даден случай само ако са налице конкретни данни за съществуването на действително изискване от обществен интерес, което, въпреки презумпцията за невинност, надделява над правилото за зачитане на личната свобода, закрепено в чл. 5 от

Конвенцията (вж., наред с други, решението по делото [Кудла с/у Полша](#), §110 и сл.)”.

За да не надхвърлят разумния срок на задържане, съдебните власти, имайки предвид презумпцията за невинност, трябва да изследват всички факти за съществуването или отсъствието на такова изискване от обществен интерес, оправдаващо отклонение от правилото на чл. 5, и подробно да ги отразят в решенията си по исканията за освобождаване.

42. “Продължаващото съществуване на обосновано подозрение, че арестуваното лице е извършило престъпление, е *conditio sine qua non* за законосъобразността на оставяното в сила задържане, но след определен период от време това вече не е достатъчно. Следователно Съдът трябва да провери дали другите основания, сочени от съдебните власти, са продължавали да оправдават отнемането на личната свобода. Ако тези основания са били “релевантни” и “достатъчни”, Съдът трябва да се убеди също така, че националните власти са положили “специално усърдие” при воденето на процеса” (цитираното решение по делото *Яблонски с/у Полша*, §§ 79-80) .

43. Като разглежда посочените от правителството основания за отказите жалбоподателят да бъде освободен, Съдът приема, че подозрението в извършване на тежки престъпления първоначално е могло да оправдае задържането, но то не е “релевантно и достатъчно” за задържане за период от близо четири години. Що се отнася до осигуряването на правилното развитие на процеса, според Съда властите не са посочили нито едно обстоятелство, което да подсказва, че ако жалбоподателят бъде освободен, ще се укрие от правосъдието, ще осуети привеждането в изпълнение на влязлата в сила присъда или ще попречи на развитието на процеса.

Съдът посочва, че националните съдилища не са разгледали възможността за налагане на други мерки за неотклонение, като освобождаване под гаранция или под полицейски надзор, които са изрично предвидени от полското законодателство за осигуряване правилното провеждане на наказателното производство.

Не се установява следователно, че основанията, посочени за оправдаване на задържането на жалбоподателя, са “релевантни” и “достатъчни”, както се изисква от чл. 5, т. 3.

44. “Тази констатация би освободила Съда от задължението да се произнесе дали националните съдебни власти са водили процеса с дължимата грижа. Все пак, в тази връзка Съдът не може да не отбележи, че обвинителният акт е бил внесен през април 1993 г., но на Варшавския окръжен съд е трябвала цяла година, за да насрочи делото. По-късно на съда отново е била необходима почти една година за изслушване на психиатрична експертиза. Това е довело до забавяне на процеса с около две години, което, съотнесено към целия период на задържане на жалбоподателя от около четири години, трябва да се определи като значително.

Следователно не може да се приеме, че при разглеждане на делото му властите са проявили изискваното “специално усърдие”.

45. В съответствие с това, налице е нарушение на чл. 5, т. 3 от Конвенцията.

II. Твърдяното нарушение на чл. 6, т. 1 от Конвенцията.

46. Жалбоподателят поддържа, че правото му на “гледане на делото в разумен срок” не е било зачетено и следователно е нарушен чл. 6, т. 1 от Конвенцията.

A. Периодът, който трябва да бъде разгледан

47. Не се спори, че той е започнал на 13 януари 1993 г. и е приключил с решението на Варшавския апелативен съд от 2 декември 1997 г., т.е. продължителността му е 4 години и почти 11 месеца. Предвид компетентността си *ratione temporis*, Съдът ще разгледа само периода след 1 май 1993 г., но ще държи сметка и за етапа на развитие на производството към тази дата.

B. Разумен характер на продължителността на разглеждания период

48. Жалбоподателят твърди, че след като през цялото това време е бил задържан под стража, полските власти е трябвало да положат особено усърдие при разглеждане на неговото дело. Предвид забавянето на процеса обаче, за което били отговорни съдилищата, не можело да се приеме, че са го сторили. Продължителността на производството не можела да се обясни и с естеството на делото, което не било особено сложно и не се различавало от подобни дела, разглеждани от окръжните съдилища.

49. Правителството поддържа, че делото е било много сложно, тъй като ставало дума за тежки обвинения във въоръжен грабеж, извършен от организирана група, и защото било необходимо да се разпитат значителен брой свидетели и експерти. Относно поведението на съответните власти и на жалбоподателя правителството изтъква аргументите, посочени във връзка с оплакването по чл. 5, т. 3.

50. “Съдът ще прецени дали продължителността на производството е била разумна в светлината на особените обстоятелства по делото и съобразно с критериите, установени в практиката му, и по-специално сложността на делото, поведението на жалбоподателя и поведението на съответните власти (вж., наред с много други, решенията по делата *Кудла с/у Полша*, цитирано по-горе, §124; *Абдоела с/у Холандия*³ от 25.11.1992 г., А.248-А, стр.16-17, §§ 20 и 24 in fine).”

51. Предвид броя на подсъдимите и естеството на въпросите във връзка с произнасянето по обвиненията срещу тях, Съдът счита, че делото е било с известна сложност, но това само по себе си не може да оправдае продължителността на процеса.

52. “В това отношение Съдът припомня, че във връзка с чл. 5, т. 3 по много поводи е подчертавал, че задържаните по време на процеса лица имат право на “специално усърдие” от страна на властите. Следователно, по дела, по които едно лице е задържано до произнасяне по обвинението срещу него, фактът на задържането е сам по себе си фактор, който трябва да бъде отчетен при преценката дали е спазено изискването за решение по същество в разумен срок (вж. цитираното решение по делото *Абдоела*).”

53. Съдът вече прие, че констатираният около двегодишен застой в производството противоречи на изискването за полагане на “специално усърдие”.

³ *Abdoella v. the Netherlands*

“Този извод е също така валиден и по отношение на оплакването по чл. 6, т. 1 и на това основание Съдът заключава, че полските власти не са изпълнили задължението си за експедитивно правораздаване по този текст.”

54. В съответствие с това Съдът приема, че в случая е налице нарушение и на чл. 6, т. 1 от Конвенцията⁴.

55 – 63. Съдът отхвърля като недоказана претенцията на жалбоподателя за имуществени вреди, причинени в резултат на задържането, но приема, че той е претърпял неимуществени вреди, недостатъчно компенсирани от самата констатация на нарушенията на Конвенцията. По справедливост присъжда обезщетение в размер на 20 000 злоти, както и 8000 злоти за разноските в производството пред него.

⁴ Решението е единодушно по всички разгледани въпроси и текстове от Конвенцията.